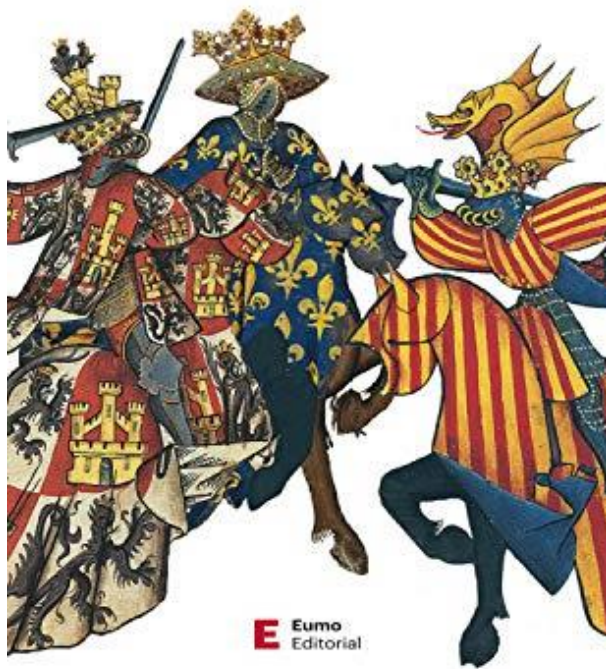

Vicent Baydal i Cristian Palomo (coord.)
**PSEUDOHISTÒRIA
CONTRA CATALUNYA**
De l'espanyolisme a la Nova Història

Baydal, Vicent and Cristian Palomo (coord.). *Pseudohistòria contra Catalunya. De l'espanyolisme a la Nova Història* (Eumo, 2020), pp. 460, ISBN: 978-84-9766-689-3

‘La pseudohistòria’, escriu Cèsar Sánchez al penúltim capítol d'aquest llibre, ‘existeix almenys des que es va inventar el mite de l’Atlàntida’ (437). Especulacions elevades a fets, falsedats intencionades i discursos teleològics. Aquestes són les matèries primeres amb les quals treballa *Pseudohistòria contra Catalunya*, una obra col·lectiva coordinada pels historiadors medievalistes Vicent Baydal i Cristian

Palomo. En total són vuit els autors que fan la seva aportació a aquest desmuntatge sistemàtic de les interpretacions pseudohistòriques del passat de Catalunya.

El llibre estructura els seus argumentaris en tres parts. Les dues primeres analitzen respectivament la pseudohistòria espanyolista i la generada per l’Institut Nova Història. Si bé aquesta divisió delimita clarament l’existència d’aquests dos corrents independents, alguns autors hi identifiquen interessants punts de contacte. Una tercera secció addicional analitza qüestions més generals com els canals de difusió de la pseudohistòria o els reptes de la historiografia catalana.

A la primera part, hi pesa molt la contribució de Cristian Palomo, autor de quatre dels seus cinc capítols. Comença establint un vincle directe entre el nacionalisme espanyol –fenomen històric que com a tal només s’ha investigat recentment– i la creació

d'un 'cànon històric espanyolista' (75) que aconseguí una notable difusió durant el segle passat. Distingeix, però, entre el corrent acadèmic que ha promogut aquest cànon dins d'una legítima activitat científica –en debat i discussió amb altres propostes alternatives– i els postulats clarament pseudohistòrics, exempts de cap mena de rigor. Palomo dedica els següents tres capítols a rebatre tres d'aquests postulats: que Catalunya no va existir fins a 1258, que fou 'un simple comtat del regne aragonès' (111) gairebé sense autonomia política, i finalment la negació de la condició d'estat per al Principat de Catalunya sota la Monarquia hispànica abans de 1714. L'autor procedeix al desmuntatge d'aquestes narratives sense perdre de vista les intencionalitats polítiques que s'hi amaguen al darrere. Concretament, la deslegitimació de l'autogovern català contemporani i el desenvolupament d'afinitats i projectes conjunts entre Catalunya i els territoris veïnats vinculats a l'antiga Corona d'Aragó.

El cinquè capítol, d'Alberto Velasco –conservador fins al 2019 del Museu de Lleida– entra de ple a la mediàtica polèmica al voltant del monestir de Santa Maria de Sixena. A la seva anàlisi d'aquest conflicte, que enfronta a la Comunitat Autònoma d'Aragó amb la Generalitat de Catalunya per la titularitat d'una sèrie d'obres d'art, Velasco exposa l'ús de discursos pseudohistòrics en el relat que defensa el retorn de les obres a Aragó.

La segona part de llibre es centra en un fenomen recent, l'anomenat Institut Nova Història (INH), una polèmica entitat partidària del revisionisme històric en clau pretesament catalanista, encapçalada per Jordi Bilbeny. Particularment controvertida ha estat la seva defensa de la catalanitat de personatges com Cristòfol Colom, Miguel de Cervantes, Leonardo da Vinci o Erasme de Rotterdam. Vicent Baydal comença amb un capítol dedicat a l'anàlisi de la metodologia emprada pels membres d'aquesta entitat. L'emmarca en el que es coneix en anglès com *cherry picking*: fal·làcies que consisteixen en la presentació de fets puntuals o anecdòtics com a proves d'una hipòtesi, ignorant totes les dades que apunten en la direcció contrària.

El segon capítol d'aquesta segona secció, a càrrec de l'historiador italià Stefano M. Cingolani, ofereix una detallada anàlisi de la rocambolesca revisió de la història medieval ibèrica proposada per l'INH. Presenta la flagrant apropiació de mites

espanyolistes com el de la goticitat o el de la falsedat del relat de Jaume I sobre la conquesta dels regnes de Mallorca i València. Més enllà de les qüestions metodològiques, Cingolani planteja la irracionalitat política de pretendre que ‘per exaltar i reivindicar Catalunya s’hagi d’assumir com a pròpia la història del país que l’ha volgut dissoldre’ (243).

La resta de capítols de la segona part són una demolició, metòdica i controlada, d’algunes de les tesis més notòries de l’INH. La més coneguda, la de la catalanitat de Cristòfol Colom, és desmuntada en un capítol col·laboratiu dels ja esmentats Cingolani i Palomo amb Guillem Fornés. Aquest trio d’autors refuta, contundentment i a cop d’arxiu, que el noble barceloní Joan Colom i Bertran i l’almirall Colom fossin la mateixa persona, entre altres coses perquè el primer morí cap al 1484. Fornés segueix en solitari amb un capítol on descarta que la literatura del Segle d’Or castellà fos una traducció d’originals catalans, com sosté l’INH. Els membres d’aquesta entitat aporten en qualitat de proves suposades ‘catalanades’ presents als clàssics castellans. A més d’assenyalar les greus incoherències d’aquesta teoria que planteja la ‘titànica traducció de milers d’obres al llarg d’un segle i mig’ (356), Fornés ens recorda les similituds lèxiques entre el castellà i el català dels segles XVI i XVII. Finalment, Xevi Camprubí dedica el seu capítol a neutralitzar la vareta màgica de les argumentacions de l’INH: la suposada existència d’una poderosa màquina de censura castellana. Aquest autor repassa les diferents fases de la censura a la monarquia hispànica, mostrant una realitat històrica lluny del paper conspirador i omnipotent que li atribueix la pseudohistòria.

La tercera part del llibre conté dos capítols addicionals. El primer, signat per Cèsar Sánchez reflexiona sobre com l’aparició d’Internet ha suposat un nou espai d’oportunitat per a la pseudohistòria, facilitant-li l’arribada a públics més amplis i la inserció de les seves narratives als imaginaris col·lectius. En el cas d’INH, assenyala com la xarxa li ha permès desenvolupar-se com a negoci a partir de 2011. D’altra banda, Sánchez també recorda l’enorme difusió aconseguida per la pseudohistòria espanyolista amb l’ús de les noves tecnologies. El segon capítol, de Lluís Ferran Toledano, és un recull idees per a enfortir la historiografia catalana. Aquest autor assumeix l’existència de fenòmens com l’INH des d’una perspectiva autocrítica, partint de la pròpia feblesa de la historiografia

catalana. Proposa un major acostament d'aquesta a la mateixa societat i també al marc internacional. Acompanyat de formules organitzatives més sòlides, un suport més contundent per part de les institucions públiques i una aposta clara per a les noves tecnologies.

Pseudohistòria contra Catalunya és tot un clam en favor de la història com a disciplina científica. Surt al pas d'un fenomen molt recent com és l'INH, i alhora ens recorda que el seu reflex espanyolista ha tingut i continua tenint més presència als mitjans de comunicació, més difusió social i més suport institucional. Si bé el llibre és molt ample, encara queda també marge per a una ampliació del marc cronològic: hom pensa, per exemple, en les visions pseudohistòriques de la figura de Lluís Companys, qüestió sobre la qual ja ha escrit Cèsar Sánchez. El repte, en qualsevol cas, continua estant en la difusió: portar al gran públic els arguments exposats a *Pseudohistòria contra Catalunya*.

Finalment, cal afegir que aquest llibre també té un punt de crít generacional, de projecte liderat per historiadors joves i amb propostes que miren al futur. Els seus coordinadors conviden a assumir el llegat de Josep Fontana, el 'deure cívic i social de participar en els usos públics de la història amb arguments experts' (59). Potser per això encara es fa més sorprenent que tots els seus capítols estiguin signats per homes. Una qüestió, la del gènere, ineludible a l'hora de plantejar qualsevol renovació de la historiografia catalana. Els reptes conviden, el camí promet.

Pedro Álvaro Hervalejo Sánchez

Euskal Herriko Unibertsitatea - Universidad del País Vasco